

הגאון הגדול הרב שבתי לוי שליט"א
ראש מוסדות הליכות משה ורבה של רמת אהרן ב"ב
השיעור השבועי בהלכה נמסר מידי שבת
שעתים לפני השקיעה בבית המדרש הליכות משה רח רבינוג' ד ב"ב

ר"ת	ייצאה	כניסה	
20:11	19:19	18:20	ירושלים
20:08	17:17	18:16	הל אביב
20:11	19:18	18:10	היפה
20:10	19:18	18:20	באר שבע

טעם המצוה לאכול בערב יום הכיפורים

אין אומרים תחנונים

השנה ערב יום כיפור חל ביום ראשון, כיון שיום הכיפורים הוא חג לכל דבר מכבדו בכסות נקיה ובמפה יפה ע"ג השולחן, ובסידור הבית וכיוצא בזה, הרי שדינו כמו כל חג שבערב החג מתפילת שחרית לא אומרים תחנונים. ולכן בתפילת שחרית יום ראשון ערב יום כיפור אין אומרים תחנונים. ומכאן תורה יוצאת שגם אין לומר בו סליחות כמו כל היודי, אנשי אמונה, תמנהו מרעות וי"ג מידות, כדין ערב חג. וכמו שפסק השו"ע ס' תקפג ס"ג. ומש"כ שם השו"ע שאין נופלים על פניהם, לאו דווקא נפילת אפיים אלא כל תחנונים וכמש"כ האחרונים, וכמו כל ערב חג אם חל בשני או חמישי לא אומרים בהם את כל התחנונים אלא מיד אומרים קדיש.

יאכל כדי שיהזיק מעמד

ובטעם מצוה זו מצאנו מחלוקת בראשונים, הרא"ש ביומא פ"ח כתב שמצוה זו היא כדי שהאדם יאכל ויתחזק ויצליח לצום ולא יארע לו שום נזק, הקב"ה דואג לנו כמו אב לבנו, וחפץ שנאכל כדי שנחזיק מעמד בצום, אבל אם לא יהיה בזה מצוה, יודע שבניו לא יקפידו על אכילה זו, לפיכך עשה בזה מצוה, ועם ישראל ששים לעשות מצוות ובפרט באכילה, ולכן ציוה עלינו לאכול בערב יוה"כ וממילא ע"י מצות אכילה זו נוכל לעמוד איתנים בתענית יוה"כ.

מצות אכילה בערב יוה"כ

פסק השו"ע (סימן תרד) מצוה לאכול בערב יוה"כ ולהרבות בסעודה. חז"ל דרשו מצוה זו מדכתיב "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב", וקשיא הלא מצות עינוי הנפש ביוה"כ הוא בעשור לחודש השביעי ולא בתשעה, מכאן דרשו חז"ל כל האוכל בתשיעי וצם בעשירי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי.

יאכל כדי שיתענה יותר

מאיך מצאנו בשבחה"ל שכתב טעם אחר לגמרי, הקב"ה ציוה עלינו לאכול בערב יוה"כ כדי שיהיה לנו עינוי יותר, שהרי ידוע שאם האדם את בני מעיו לאכילה, כשמגיע הצום ולא יאכל מרגיש בצער גדול יותר.

לפחות סעודה אחת של פת

אולם טיב סעודה זו לא התבאר, האם צריך לאכול פת דוקא או כל אכילה עולה לו למצוה. מצאנו למאירי בביצה (טו:) דכתב שיש מצוה לאכול בערב יוה"כ פת. אולם בשאר הראשונים לא התבאר כן להדיא, והשו"ע ג"כ לא הזכיר אם צריך לזה פת או לא. ע"כ כדאי שאדם יאכל לפחות סעודה אחת עם פת ובזה יצא יד"ח לכו"ע, ושאר אכילות יאכל אף בלא פת, וכל אכילה ואכילה מרויח בה מצוה.

נפק"מ בהוי"ב האשה

הנפק"מ בין הטעמים הוא, האם אשה גם מצווה באכילה זו. לפי הטעם הראשון כדי שיאכלו לעמוד בתענית, ודאי שתהא מצווה באכילה, כי הקב"ה חס על בניו והן אשה שיוכלו לעמוד בתענית. אולם לפי הטעם השני כדי שירגישו עינוי גדול יותר, הו"ל מצוות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות.

להחמיר

להלכתא מספק יש גם לאשה להחמיר ולאכול כדי שגם היא תוכל לעמוד בתענית זו. וכ"פ עט"ר רבי עובדיה יוסף זיע"א בשו"ת יחווה דעת (ח"א סימן נח) ובספרו חזון עובדיה ימים נוראים (עמוד רלא), עי"ש.

על איזה הולה מהללין את יוה"כ בלי להתייעץ עם רופא

יבקש מהולה מהבירו

עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שיפייסנו. לפיכך צריך האדם לבקש מחילה מחבירו, מחילה גמורה בהכנעה יתירה ולקבל על עצמו שמכאן ואילך יזהר בדבר שנכשל, ולא כאותם שמבקשים מחילה מן השפה ולחוץ ואין בזה ממש. וכן המנהג שעומדים בליל יוה"כ ומכריזו הש"צ שימחלו זה לזה ועונים כולם מחלנו מחלנו, אין זה מועיל למי שידוע שפגע בשני או הזיק לו או הציק לו וידוע שחבירו מקפיד עליו. אלא במקרים אלו חייב לבקש ממנו מחילה הראויה באופן פרטי ולא כלאחר יד, וחבל שבנ"א

חסים על כבודם ולא מבקשים מחילה ומפסידים את יוה"כ.

השבת דחווה או הותרה

הפסוק כותב ושמרתם את חוקותי וכו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. דרשו חז"ל וחי בהם ולא שימות בהם, מכאן למדנו שפיקוח נפש דוחה את כל התורה ויוה"כ בכלל. השבת ג"כ דחווה מפני פיקוח נפש, וכיון שנחלקו הפוסקים אם השבת דחווה או הותרה, אנו מחמירים כמד"א השבת דחווה ולא הותרה. הנפק"מ בין דחווה לבין הותרה, הוא בדברים שהיה אפשר להכין אותם

מע"ש כדי שלא נבוא לחילול שבת או כדי למעט בחילול השבת, האם צריך לעשות אותם קודם השבת.

למנוע מראש חילול השבת

למד"א דחוויה השבת, ודאי שכל מה שאפשר לעשות מערב שבת להקל חילול השבת עדיף טפי. לפיכך יולדת שמרגישה כבר צירים ומבינה שיש חשש סביר שתלד בשבת, צריכה לא לצאת מהעיר כדי להיות קרוב לבית החולים, ואפילו תלך ברגליה לבית החולים, ולא תצא מחוץ לעיר ותאמר אם אצטרך לילד הרי שפיקוח נפש דוחה את השבת.

לא יקל ולא יהמיר ביו"כ

בענין יוה"כ כיון שפיקוח נפש דוחה את יוה"כ צריך האדם לברר את מצבו קודם יוה"כ כדי שידע מה עליו לעשות ביוה"כ. כי סתם כך להקל ולא להתענות הרי זה אסור. ומאידך אם צריך לאכול ולא לצום והוא יחמיר על עצמו גם זה אסור. דהפה שאסר הפה שהתיר, התורה שאמרה לך "ועניתם את נפשותיכם" אמרה לך "וחי בהם". לפיכך לא יקל סתם ולא יחמיר סתם אלא ישאל בעצת רבו דעת תורה כיצד לנהוג.

הרופאים מפרזים בהיתרים

לצערנו רוב ככל הרופאים כיום המצויים בקופות החולים או בכתי חולים אינם רופאים יראי ה', וישנם גם שאינם יהודים כלל, כך שאינם שידועים בחשיבות היום הגדול הוא יוה"כ, וכששואלים אותם כיצד לנהוג באכילה, מחייבים את האדם לאכול ולשתות ללא כל שיקול דעת מעמיק, וזאת כי חושבים שאם יגידו לו לאכול הרי שעל פיהם ישק דבר והרי הקלו לו, כמו שנותנים ימי מחלה וחופשה מן העבודה ללא התחשבות בבעל הבית, אלא מפרזים על המידה כדי להיטיב לחולה.

העצה אצל הרופא

לפיכך העצה הטובה שכשהולך אדם לשאול את הרופא, לא ישאל אם צריך לצום או לא. אלא ישאל באופן אחר. אם אני לא אצום מה עלול לקרות לי. ועוד יוסיף לו, שצריך לשאול עוד רופא כדי להחליט (מה שאינו נכון ע"פ ההלכה, אלא בגלל הנסיבות כך אומר לו כדין מסיח לפי תומו), במקרה זה הרופא כבר ירתע לומר לו בצורה ברורה שאם לא יאכל עלול להגיע לסכנה שהרי חושב שילך לשאול עוד רופא, ואם הלה ישמע שפלוני אמר שעלול להגיע לסכנה וזה אינו נכון כלל, הרי שמריע את אומנתו, ולכן במקרה זה סביר שהרופא יפעיל שיקול דעת מקצועי או ישאל בעצת רופא אחר עד שיחליט. וגם אז אחרי מה שאמר הרופא יש לשאול בעצת רב ורק אז יחליט מה לעשות.

מאה ספיקות מחללים את השבת

הגמרא ביומא אומרת שאם נפלה מפולת ויש כמה ספיקות אם ישנם ניצולים תחת המפולת, מחללים את השבת ואפילו מאה ספיקות משום שכל כה"ג אמרינן ספק נפשות להקל. וכן פסק השו"ע סימן שכט.

לב יודע מרת נפשו

אולם לעומת זאת הגמרא ביומא (פג). אומרת, חולה אומר צריך אני לאכול ורופא אומר אינו צריך מאכילים אותו, משום לב יודע מרת נפשו. רופא אומר צריך וחולה אומר איני צריך מאכילים אותו, שואלת הגמ' מדוע שומעים לרופא והרי לב יודע מרת נפשו ולכאורה צריך לשמוע לחולה שאומר איני צריך והוא המכריע, (מכאן משמע דלב יודע מרת נפשו אינו ספק, אלא מתורת ודאי ולכן היתה הו"א שישמעו לחולה

שאומר איני צריך לאכול נגד סברת הרופא שאומר לאכול), ומתרצת הגמ' דחיישינן שמא החולה נטרפה דעתו ולכן אומר איני צריך, וכתבו הראשונים שם הר"ח ועוד, דמספק אנו נותנים לו לאכול ושומעים לרופא.

אין דבריו של אחד במקום שנים

וממשיכה הגמ' ואומרת שאם רופא אחד אומר שהחולה צריך לאכול ביוה"כ ושני רופאים אומרים שאינו צריך, לא יאכל, דאין דבריו של אחד במקום שנים.

ספק נפשות להקל

וכאן צריך לשאול מדוע, והלא לא יהיה אלא ספק, והלא קי"ל ספק נפשות להקל אפילו כשיש מאה ספיקות וכאן כשהרופא אומר שהחולה צריך, האדם אינו מעורר לנו ספק. וא"כ הדין צריך היה להיות ספק נפשות להקל ושהחולה יאכל, וקשיא.

המצב מעורר ספקות

אלא ההסבר הוא כך, במקרה שנפלה מפולת ויש לנו אפילו מאה ספיקות אם נמצא ניצול או לא, הרי המציאות מעוררת לנו ספק, דכל מי שרואה שנפלה מפולת מיד שואל האם אותם שהיו שם יצאו קודם המפולת והאם נשארו בחיים וכיו"ב. וכשהמצב מעורר ספק אפילו אם יש מאה ספיקות, כלומר הסבירות למצוא ניצול היא קטנה מאוד, מ"מ אנו אומרים ספק נפשות להקל ומחללים את השבת ויוה"כ עליו, אולם אם המציאות אינה מעוררת ספקות, אלא הרופא בא ואומר שעל פי מה שהוא יודע צריך הוא לאכול ועלול להסתכן אם לא יאכל, ולעומתו באים שני רופאים ואומרים אין הוא צריך לאכול ולא יארע לו שום סכנה אם יצום, אין אנו מתחשבים בדעתו וכאילו לא אמר כלום, דדבריו בטלים כלפי השניים.

דיבורו בטל ונעלם הספק

ומדויקים מאוד דברי הגמ' שאמרו אין דבריו של אחד במקום שנים, כלומר אין דבריו של אחד כאילו לא אמר כלום, וכיון שהדיבור הוא שעורר ספקות, הרי דיבורו בטל וחזונו למה שראינו שאין כאן שום חשש של פיקוח נפש ואין צריך לאכול. אבל אם שני רופאים אומרים צריך לאכול ושנים אומרים אין צריך, אי אפשר לבטל דבריהם של שנים, והרי הוא אוכל מדין ספק נפשות להקל.

מקור הדברים מהאיסור והיתר

מקור לדברים מצאנו בדברי האיסור והיתר והובאו דבריו להלכה ברמ"א (סימן תריח ס"ו). כתב השו"ע בזה"ל אם הרופא אומר שאינו מכיר את החולי, הרי הוא כאדם בעלמא, ואין דבריו לא מעלין ולא מורידין, וכתב ע"ז בהגה מיהו אם נחלש הרבה עד שנראה לרוב בני אדם שהמצב מעורר ספקות מיד מחללין ללא כל שאלות (כמובן בהעדר אדם סמכותי שיכול להכריע).

אדם על סף עלפון

לפי"ז אם רואים אדם שהחזיר מאוד ביוה"כ ועומד על סף עלפון, אין צריך לשאול הרבה שאלות ומיד מטפלין בו כדין ספק פיקוח נפש להקל. וכן אם רואים בשבת אדם מעולף ברחוב מיד צריך להזעיק כוחות הצלה ולא ימתין לברר אם יש רופאים בסביבה כדי לברר את מצבו, אלא אדרבה הזריז לחלל עליו את השבת הרי זה זריז נשכר.

שומע צעקות או קריאות לעזרה

לאור האמור, אדם ששומע בשבת צעקות שאינם כביום

בצום פי כמה וכמה מאדם שאיננו בצום.

צירים בהודש תשיעי

אשה העומדת לפני לידה אפילו שהיא בחודש התשיעי ומרגישה כבר התחלת צירים ויש סיכויים סבירים שתלד או במהלך הצום או סמוך לצאת הצום, יש לה להתחיל ליקח נזולים לפי שיעורים שיתבאר להלן, וזאת מפני שהואיל ויש איבוד דם בלידה, לפיכך אי נטילת נזולים קודם הלידה עלול להגיע למצב סכנה, ואין כאן מקום לפרט.

שיעור אכילה ושתייה להולים

אכילה ושתייה בשיעורים היא, באכילה כשיעור שלושים גרם, ובשתייה כשיעור ארבעים גרם מ"ל. ואם האדם לא במצב חמור, עדיף לא להתבלבל וליקח הכל כשיעור שלושים. ובין אכילה לאכילה ישנה שיעור כדי אכילת פרס, שהוא אם אפשר ימתין שתיים עשרה דקות ושוב יאכל כשיעור של שלושים גרם, ואם אינו יכול להמתין די אם ימתין שיעור של שבע דקות.

ביהכנ"ס יגרום לפתיחת הצום

מי שיודע שאם יבוא להתפלל בית הכנסת יכבד עליו הצום יותר ויבא לידי עלפון ולפתיחת הצום ע"י אכילה, אל לו להגיע לבית הכנסת אלא יתפלל בביתו ואפילו בשכיבה והעיקר לסיים את הצום כפי הדין ללא אכילה ושתייה.

הבעל יתפלל ביהודי בבית

כן הדין אם האשה חלשה ואין מי שיטפל בילדים הקטנים, מוטב שהבעל ישאר בבית וישגיח על הילדים ולא יתפלל במנין, והעיקר שאשתו תשכב ותוכל לשרוד את הצום ללא אכילה ושתייה.

אתמול, אלא צעקות המעוררות ספק גדול שמא יש שם דבר לא כשורה העלול להיות גובל בפקוח נפש, וכ"ש אם יוצאות צעקות של קריאה לעזרה, אין לנו להסס ולקרוא לכווחות ההצלה כדי לסייע במקום.

שריפה בבנין

כמו כן במקום שח"ו מתפתחת שריפה באיזה בנין, כיון שאנו נמצאים בעיר צפופה ואם לא יכבו את השריפה עלולה השריפה להתפשט במהרה לכל האזור, וברוך ישנם גם בלוגי גז העלולים להתפוצץ, דבר זה ודאי שהוא בגדר של ספק פיקוח נפש כי ישנם מקומות שיש שם זקנים או חולים שלא יכולים להתפנות או קטנים שנשארו בביתם ואין מי שיפנה אותם, כל זה בכלל ספק פיקוח נפש ודוחה את השבת והזריז להציל הרי זה נשכר.

סובל מסוכר גבוה

מי שסובל מסוכר גבוה, ישאל בעצת הרופא כיצד ינהג בתענית ולא יזלזל בזה כי עלול הדבר במקרים מסוימים להגיע ממש לפיקוח נפש.

כדורים לדלול דם

מי שלוקח כדורים לדלול דם חובה עליו ליקח אותם גם ביוה"כ, ולא יאמר אדם אם לא אקח אותם יום אחד לא יקרה כלום, שהרי פעמים אדם בשאר ימות השנה שוכח איזה פעם או פעמיים ובי"ה הכל מסתדר. זה אינו, כי עפ"י דברי הרופאים זה שאדם לא לוקח תרופה זו לדלול דם בצום הרבה יותר מסוכן ממשך ימות השנה. שהרי אם צריך תרופה לדלול דם סימן שעקב גיל ההתבגרות הצטמקו אצלו העורקים והורידים ולכן יש חשש שלא יזרום הדם נכון, וכעת כשהוא בצום האדם מצטמק עוד יותר ולכן חמור הדבר לא ליקח התרופה כשהוא

שטיפת ידים וכלים ביוה"כ

לשעות כן, אך אם אפשר לא יתן על ידיו נוזל של מי בושם, אלא יתני הבושם לחלל האויר ויריח ממנו כדי למנוע נתינת מים לתענוג, או שיקח הבקבוק ויריח ישירות ממנו.

להשלים מאה ברכות

מצוה ליקח בשמים בידו ולברך עליהם עצי ועשבי בשמים כדי להשלים מאה ברכות החסרים לנו ביום זה עקב הצום. וכיון שיוה"כ הוא יום חג לכל דבר, לפיכך אין בזה כל מניעה להריח בשמים, ואדרבה מקיים בזה מצוה.

מאורי האש על נר מערב ההג

יזהר להדליק נר מערב יוה"כ כדי שישאר דלוק כל יום הכיפורים ואז אפשר לברך עליו מאורי האש, כי במוצאי יוה"כ חייב לברך מאורי האש דוקא על אש שהיתה דלוקה כל יוה"כ ואז מברך עליה כדי להורות ששונה יוה"כ משאר יו"ט, דבשאר יו"ט אפשר להדליק מנר לנר וביוה"כ האש היתה שוכחת ואין להדליק ממנה, וכעת כשנגמר היום שוב מותר להדליק ולהשתמש באש.

מנר ששבת לנר אהר

גם אם מדליק מנר (ששבת כל יוה"כ) לנר אחר, אפשר לברך עליו, כי תמיד ניצוץ מן האש הראשונה נמצאת גם בנר השני, וע"ז מברך מאורי האש.

רחיצת ידו המלוכלכת

אסור להושיט אפילו אצבע קטנה על מנת לקרר עצמו ולהתענג במים, כי רחיצה הוא אחד מחמשת עינויים שנתנו לנו ביוה"כ. אולם אם מושיט ידו למים כדי לרחוץ מקום המלוכלך אין בזה איסור דרך לעונג אסור. ובכלל זה מותר לו ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו כשקם משנתו או עשה צרכיו ואין זבה איסור כלל.

שטיפת בקבוק לתינוק

אף מי שצריך לשטוף את הבקבוק לצורך התינוק או כלים לצורך אכילת הקטנים, מותר לו לשוטף למרות שנשפכים מים גם על ידיו ואין צריך להחמיר ללבוש כפפות על ידיו, דכל רחיצה שאינה לתענוג מותרת.

צהצה שיניים ביוה"כ

אסור לצחצח שיניים ביוה"כ אף מי שמקל בשאר צומות, דבשאר צומות כל שפולט המים מותר, אולם ביוה"כ שיש בו איסור רחיצה, אף שטיפת הפה בכלל באיסור, דחמור יוה"כ משאר צומות ופשוט.

הרהת בשמים

מי שרוצה להריח בושם כדי להקל עליו את הצום, מותר לו

סדר כפרות

המסובב לעצמו בכסף יאמר 3 פעמים:

אלו המעות חליפתתי. תמורתתי. כפרתי. אלו המעות ינתנו לצדקה.
ואני אפגס לחיים טובים וארוכים ולשלום:

המסובב לזכר בכסף יאמר 3 פעמים:

אלו המעות חליפתתי. תמורתתי. כפרתי. אלו המעות ינתנו לצדקה.
ואתה תפגס לחיים טובים וארוכים ולשלום:

המסובב לנקבה בכסף יאמר 3 פעמים:

אלו המעות חליפתתי. תמורתתי. כפרתי. אלו המעות ינתנו לצדקה.
ואת תפגסי לחיים טובים וארוכים ולשלום:

המסובב לשניים ביחד או למעוברת בכסף יאמר 3 פעמים:

אלו המעות חליפתכם. תמורתכם. כפרתכם. אלו המעות ינתנו
לצדקה. ותפגסו אתם לחיים טובים ולשלום:

פדיון כפרות ניתן להעביר למוסדות
'הליכות משה'

שמות התורמים יעברו לתפילה
בערב יום הכיפורים

אצל נשיא המוסדות הגאון הצדיק
הכם ניסים בן שמעון שליט"א

ואצל ראש המוסדות הגאון הגדול
רבי שבתאי לוי שליט"א

ניתן לתרום פדיון כפרות דרך עמדות נדרים פלוס - מוסדות 'הליכות משה'
כמו"כ ניתן לתרום ולהעביר שמות בטלפון 0527136052

בתרומה של
1000 ש"ח

תקבל זכות של
20,000 עלונים

העלון מוקדש

להצלחת ידידנו
אמיר מועלם הי"ו
ולהצלחת כל ב"ב

שהקב"ה ימלא כל משאלות
ליבו לטובה

העלון מוקדש

להצלחת יקיר המוסדות
ה' אור בן שמעון
לבית משפחת אלימלך

שהקב"ה ימלא כל משאלות
ליבו לטובה
ויראה ברכה וישוב טוב בביתו החדש
ויזכה בקרוב לזיווג הגון. אמן.

העלון מוקדש

להצלחת ידידנו היקר
ה' רמי סימני
ומשפחתו הי"ו

שהקב"ה ימלא כל משאלות
ליבו לטובה

העלון מוקדש

להצלחת
ה' דניאל אריא
ומשפחתו הי"ו

ולעילוי נשמת אביו
ה' ישעיה בן אברהם ז"ל

ניתן לתרום גם דרך עמדות נדרים
פלוס - מוסדות 'הליכות משה'

תרומות עבור הוצאת העלון
בטלפון 0527136052